

УДК 005.334.2:[323:351.862.4]-048.23(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.2.19>

М. М. Зінорук

аспірант кафедри приватного та публічного права,
Київський національний університет технологій та дизайну

БЕЗПЕКОВИЙ ДИСКУРС В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто безпековий дискурс як ключовий елемент реалізації державної безпекової політики України, що формується у відповідь на сучасні глобальні виклики. Автор акцентує на важливості міждисциплінарного підходу до аналізу безпекового дискурсу, зокрема, його правових, соціальних, лінгвістичних та політичних аспектів. Визначено, що безпековий дискурс відіграє центральну роль у формуванні суспільних уявлень про загрози та мобілізації ресурсів для їх подолання.

Стаття обґрунтовує необхідність використання дискурсивного аналізу в державній політиці, зокрема, для легітимації надзвичайних заходів, мобілізації громадськості та формування стратегічних наративів. Особливу увагу приділяється тому, як стратегічні комунікації впливають на державну безпекову політику та допомагають структурувати її ключові цілі.

Визначено основні ознаки безпекового дискурсу, серед яких: аксіологічність, безпековість, глобальність, динамічність, ідеологічна забарвленість, інституційність, інтертекстуальність, комунікативність та телеологічність. Ці ознаки дозволяють глибше розуміти структуру дискурсу та його вплив на суспільну свідомість.

Автор пропонує типологізацію безпекового дискурсу, виділяючи його когнітивні, соціальні, функціональні та ідеологічні критерії. Це дозволяє глибше розуміти структуру дискурсу та його вплив на суспільну свідомість. Стаття також звертається до прикладів маніпулятивних наративів, таких як пропаганда РФ під час війни проти України, підкреслюючи їхню роль у формуванні симулятивної реальності.

Висновується, що безпековий дискурс є важливим інструментом забезпечення національних інтересів України та адаптації суспільних структур до нових глобальних загроз.

Ключові слова: державна безпека, безпековий дискурс, правове регулювання державної безпеки, державна безпекова політика, стратегічні комунікації, стратегічний наратив, легітимація, загроза, інституційна система

Вступ. У сучасному світі безпека стала центральним питанням, що охоплює численні аспекти життя суспільства, від національної оборони до міжнародних відносин, економічної стабільності та соціальної гармонії. Зростання глобальних загроз, таких як тероризм, кібератаки, кліматичні зміни, геополітична нестабільність, пандемії, підкреслило необхідність перегляду традиційних підходів до безпеки. Безпека більше не може розглядатися виключно як військовий або політичний феномен; вона охоплює широкий спектр соціальних, економічних, культурних і навіть технологічних аспектів.

У цьому контексті виникає потреба у вивченні безпекового дискурсу – особливого виду комунікації, що концентрується на питаннях безпеки і формує суспільну думку та чинить вплив на прийняття політичних рішень. Безпековий дискурс є ключовим інструментом, через який

суспільство і держава взаємодіють у питаннях, пов'язаних із загрозами, небезпеками та їх подоланням через формування та реалізацію відповідної безпекової політики. Він формує уявлення про те, що є загрозою, як на неї слід реагувати, які заходи необхідні для забезпечення безпеки, і яким чином ці заходи легітимізуються у політичному та соціальному контексті.

Однак, попри значну кількість наукових праць, присвячених безпеці у широкому розумінні, поняття „**безпековий дискурс**” залишається недостатньо вивченим. Існуючі дослідження часто зосереджуються на окремих аспектах, таких як правовий, політичний, лінгвістичний, соціальний, комунікаційний тощо, залишаючи поза увагою комплексний характер безпекового дискурсу. Це призводить до певного обмеження у розумінні того, як безпековий дискурс впливає на формування державної політики та суспільної свідомості.

З огляду на це, виникає необхідність у глибшому розумінні і систематичному підході до вивчення безпекового дискурсу, який би об'єднував різні наукові парадигми та методологічні підходи на засадах міждисциплінарного підходу. Ця стаття має на меті заповнити наявну наукову прогалину, пропонуючи комплексний аналіз поняття безпекового дискурсу, його структури та змісту, а також оцінюючи його роль у сучасних умовах глобальної нестабільності.

Викладення матеріалу. Для розуміння сутності безпекового дискурсу необхідно почати з аналізу самого поняття дискурсу, яке має багатовимірний характер і трактується по-різному в різних наукових підходах.

Поняття „дискурс” є одним із центральних у сучасній соціолінгвістиці, лінгвістиці, соціології, правознавстві та політології. Незважаючи на різноманітність підходів, кожне визначення вносить важливий внесок у розуміння цього багатогранного явища. Нижче наведено найбільш репрезентативні, на наш погляд, визначення поняття „дискурс”, що використовуються в науковій літературі.

Л. Піхтовнікова вважає, що дискурс як комплексне явище, що поєднує текст і контекст, у якому цей текст функціонує. Карасик акцентує увагу на когнітивних і комунікативних аспектах дискурсу, що дозволяють аналізувати його як процес і як результат, підкреслюючи важливість контексту, в якому відбувається комунікація [1].

В. Ліпкан розглядає дискурс як система комунікації, що включає вербальні та невербальні елементи, спрямована на вплив на соціальну реальність. Даний вчений розглядає дискурс як інструмент, за допомогою якого створюються і підтримуються соціальні структури та відносини [2].

Ю. Бобир визначає поняття **безпекового дискурсу** в якості інституційного типу дискурсу, як професійно-орієнтовану комунікативну взаємодія в рамках інститутів безпеки, що передбачає використання комунікантами фахової мови, характерної для професійної діяльності органів безпеки, та дотримання ними статусно-рольових правил мовленнєвої поведінки, зумовлених специфікою безпекової діяльності [3, с. 35].

Г. Дворецька крізь призму соціології розглядає дискурс як динамічний процес формування знань і переконань через мову. Дана дослідниця вбачає у дискурсі механізм, через який мова впливає на формування і зміну соціальних реалій, адаптуючи їх до нових умов. Метою існування інститутів безпеки є задоволення потреби

людини і суспільства в безпеці, їх захист від різних видів загроз. Особливості суспільних інститутів відображаються в дискурсі й відповідних текстах, які його представляють. Відтак характеристики безпекового дискурсу як інституційного залежать від ознак інститутів безпеки як суспільних інститутів. Важливими аспектами виступають інтертекстуальність та інтердискурсивність [4].

М. Копитко інтерпретує дискурс як інституційну практику, яка формує нормативні уявлення у суспільстві, наголошуючи, що дискурс не лише відображає соціальні реалії, але й активно їх формує через інституційні механізми. Ця думка може бути корисною в рамках розроблення безпекового дискурсу, адже нами робиться наголос на проактивній політиці та вжитті випереджувальних заходів, які унеможливають трансформації чинників різної природи у загрози та небезпеки. Ю. Ільків своє чергою розуміє дискурс як механізм впливу на інтерпретацію соціальних подій, акцентуючи увагу на тому, як дискурс формує уявлення про події та явища, впливаючи на те, як їх сприймає суспільство [5]. У даному ракурсі показовим виступає пропаганда, дезінформація та інші заходи в рамках реалізації стратегічних комунікацій, коли за допомогою війни, наприклад, РФ намагається змінити уявлення власного суспільства про необхідність „визволення російськомовного населення від гніту бандерівців”.

Н. Литвиненко, досліджуючи медичний дискурс інтерпретує його як інструмент соціальної комунікації, що формує суспільну свідомість. Дослідник вбачає в ньому процес, через який суспільство спілкується та обмінюється ідеями, формуючи загальні уявлення про реальність. Таким чином, поняття дискурсу формується крізь комунікаційну парадигму [6]. Розвиваючи дані думки інші автори, ґрунтуючись на прагмалінгвістичній парадигмі зауважують на багатоаспектний та міждисциплінарний характер прагмалінгвістики, а також суттєвий прагматичний потенціал медичної комунікації, вказуючи на таке важливе завдання сучасної науки про мову як детальне й комплексне дослідження лінгвопрагматичних параметрів відповідних усних і письмових жанрів, об'єднаних в наступні групи медичного дискурсу: медико-науковий, медико-масмедійний, медико-юридичний, медико-комерційний та медична документація [7, с. 30].

Ж.Ф. Ліотар розглядав дискурс як мовну практику, спрямовану на встановлення та під-

тримку певних соціальних відносин; як засіб комунікації, що підтримує владу та структури в суспільстві. Ж.-Ф. Ліотар у праці «La condition postmoderne» («Постмодерна ситуація», Париж, 1979) терміном «модерн» позначив філософське мислення, націлене на обґрунтування, виправдання (легітимацію), різного роду метадискурсів. У своїй концепції нарративної легітимації знання дослідник майже постулює імперативність симулякрів, визначаючи істинність силою аргументів та переконливості. За таких умов певним чином дане вчення лягло в основу сучасної пропаганди, масштабної дезінформації, різноманітних інформаційно-психологічних операцій в рамках стратегічних комунікацій.

У модерних способах мислення дискурсу властива схильність розглядати свій спосіб мовлення як «єдино правильний», на протипагу іншим, що оголошуються суб'єктивними. Так, зокрема, при війні окремі уряди держав почасти застосовують обмеження конституційних прав і свобод людини з огляду на: „суспільну необхідність”, „інтереси національної безпеки” тощо. Однак саме таке обмеження і є наслідком постмодерних алюзій, коли відбувається відсилання на значущість і пріоритет інституційного дискурсу в цілому, нівелюючи різноманітні варіації персональних дискурсів. Постмодерну ситуацію Ж.-Ф. Ліотар визначав як заперечення правомірності чи легітимності метадискурсів. У загальному дискурсі під впливом постмодернізму стали визначати як просторово і часово локалізоване індивідуальне чи колективне мовлення. Відтак дискурс визначають як мовлення від імені „я” („ми»), яке відбувається „тут” і „тепер” [7]. Таким чином, унаочнюється імплементація теорії постмодерну в медійну діяльність через реалізацію безпекового дискурсу, що унаочнюється через реалізацію концепції стратегічних комунікацій і державну інформаційну політику, зокрема в частині синхронізації ключових нарративів щодо війни РФ проти України.

М. Фуко досліджував різноманітні метадискурси, які набувають характеру „археології” та „генеалогії”. Даний дослідник вбачав дискурс як систему знання, що формується через взаємодію влади і знання, впливаючи на соціальні практики та уявлення, підкреслюючи, що дискурс є одним із головних інструментів влади у формуванні соціальної реальності. М. Фуко вбачав у кожній претензії на загальну значущість потяг до влади. Натомість написання „великих” історій, у яких історики, вдаючись до синтезу, „ув'язують” історичні події та періоди,

М. Фуко схильний до трактування того, щоб історію розглядати як поєднання різних історій, зосереджуючи свою увагу на з'ясуванні кожної з них [8]. Назагал приєднуємося до думки дослідників, які визначають, що саме Мішелю Фуко та Жаку Деріді належить ідея „текстуалізації” – бачення світу через текст [10, с. 15].

Таким чином відбувається формування фундаменту для нарративного аналізу і формування стратегічного нарративу. Поява нових подій значно редукує безпековий дискурс, уводячи в історію розповіді не існуючі віртуальні „історичні факти”, які існують лише в процесі розповіді, а образ яких формується у свідомості реципієнтів інформації. Одним із яскравих прикладів стало нав'язування думки про „братерські народи”, яку педалювали російські ЗМІ напередодні війни проти України, „історичну пов'язаність”, „мовну та культурну ідентичність”, необхідність „денацифікації України”, „загрозу з боку НАТО” тощо. Але примітним було те, що все це відбувалось в контексті реалізації *безпекового дискурсу*, адже мало на меті підміну реальності, індоктринацію деструктивних та хибних нарративів, формування суспільної свідомості, в якій образи наратора ставала реальними, а реальність та історичні факти піддавалися остракізму, симулякризації та забуттю. Ціла соціальна система опинилась внаслідок реалізованого безпекового дискурсу РФ в симулятивній реальності, що нівелювало можливість та знизило потенціал соціальної системи до самокорекції алгоритмів соціального управління, свідомого аналізу подій в світі, а також прогнозування тенденцій майбутнього РФ.

На ці тенденції звертав свого часу увагу і Ю. Габермас, відзначаючи на складність за умов симулякризації виявлення смислів у динаміці [9].

О. Романюк виділяє телевізійний дискурс як спосіб взаємодії, при цьому наголошуючи, що жанрове розмаїття телевізійного дискурсу залишається актуальним, адже телевізійний дискурс безперечно взаємодіє з поняттями стилю, норми літературної мови і мовленнєвого спілкування, але представляє свій власний рівень з відповідними структурами і формами, в центрі якого перебуває мова не тільки у діалогічному контексті комунікативної ситуації, а й у контексті національно-мовленнєвої, соціальної і духовної культури [11].

Безпосередньо безпековий дискурс виступає предметом досліджень Ю. Загуменної, яка розглядає передумови виникнення безпекового дискурсу в історії політико-правової думки як

„сукупність соціальних і гносеологічних умов, що уможливили появу (виникнення) першопочаткових раціональних уявлень про співвідношення безпеки й небезпеки в житті людини, їх походження, засоби забезпечення безпеки й суб'єктів, здатних її забезпечити, задля подальшого розвитку цих уявлень у розвиткові політико-правових учень (доктрин) наступних історичних періодів” [12, с. 70]. На наш погляд, такі твердження є схоластичними, адже авторкиня плутає поняття інтересів безпеки, як усвідомлених людиною життєво важливих потреб, і поняття дискурсу як складної комунікативної практики. Більше того, безпековий дискурс виникає разом із державою, як ключовим комунікантом і суб'єктом забезпечення та реалізації інтересів безпеки. Адже і Б. Спіноза і Дж. Локк наголошували свого часу на тому, що потреба в безпеці стала однією з рушійних сил утворення держави. Тож основою виникнення безпекового дискурсу виступає не класична дихотомія : безпека – небезпека, а саме комунікативна ситуація, яка складається в процесі формування та усвідомлення людиною власних незадоволених потреб в безпеці і здатностей, потенціалу та реальних можливостей певних інституційних структур в їх реалізації.

Причиною таких висновків з боку Ю. Загуменної, виступає опосередкування власної наукової позиції ортодоксальною парадигмою, за якої визначення поняття „безпеки” відбувається через формулу „стан захищеності людини від внутрішніх і зовнішніх загроз”.

Для наукового спростування та доведення логічної нікчемності даної формули наведемо простий приклад: під час війни РФ проти України у Львові відчуття „стану захищеності” у пересічних громадян було набагато вище, ніж у жителів Харкова. Однак влучання ракет або рештків безпілотників і загибель цивільного населення одразу нівелюють це „відчуття стану захищеності”. Більше того, за даного підходу важко зрозуміти, яким чином в рамках безпекового дискурсу людина як його ключовий, за задумом Ю. Загуменної, суб'єкт реалізує власні інтереси в безпеці. Безпека не є самоціллю, а здебільшого виступає в рамках безпекового дискурсу інструментом реалізації влади, а не лише потреб людини. Зокрема в роботі Дж. Остіна відзначається, що безпека є соціальним дискурсом, що виник внаслідок соціалізації. Схвалення та прийняття акту сек'юритизації громадськістю (цільовою аудиторією) є обов'язковим, адже легітимізує її та заходи, які будуть при-

йняті задля відновлення стану безпеки. Сек'юритизація є практичним втіленням ключового для дискурс-аналізу поняття: тотожності мовленнєвого акту та дії [13, с. 96]. У цьому аспекті безпековий дискурс більше тяжіє саме до державної безпеки [14], ніж національної.

На наш погляд, доцільно виходити із проактивного підходу, безпекознавчої парадигми, розробленої професором В. Ліпканом і його науковою школою, в рамках якої безпека виступає активним процесом, зміст якого описується свідомим та цілеспрямованим управлінням загрозами та небезпеками, за якого створюються достатні та необхідні умови для реалізації національних інтересів [15-18].

Під час цього процесу і формується безпековий дискурс, який за сучасних умов чинить суттєвий вплив на забезпечення безпеки. Ба більше, переконані, що нині саме безпековий дискурс визначає зміст державної безпекової політики, оскільки, наслідуючи тенденцію постпозитивізму, в його рамках відображено об'єкт-суб'єктну взаємодію, а також суб'єктивну рефлексію реальності суб'єктами безпекової політики. Звідси також формуємо важливий висновок про детермінацію безпекового дискурсу і стратегічного [19], в тому числі й аналітичного нарративу [20]. Ці питання ґрунтовно розглянуто в роботах О. Мандзюка [21-22], адже за допомогою аналітичного нарративу відбувається конструювання самоідентичності інших осіб, підтримка їх цілісності у когнітивному континуумі, визначається зміст і мета впливу, а відтак, унаочнюється потреба у розумінні та порізненні стратегічних нарративів, що спрямовані на якісні зміни соціальної системи та інших метанаративів поза стратегічного контексту.

Аналогічний підхід можна відстежити і в роботах Копенгагенської школи, в дослідженнях яких стверджується, що за допомогою мовленнєвого акта актор переносить проблему із рівня буденності до рівня екзистенційних загроз [23].

Безперечно, що формування безпекового дискурсу варто інтерпретувати як закономірний результат трансформації соціально-правових та політичних систем, необхідність дотримання безпекового балансу між інституційними структурами та громадянським суспільством, між інституційною системою і наднаціональними корпораціями.

Тут корисними можуть стати напрацювання Р. Кеохейна, котрий запропонував підходи до формування нової методології, яка відповідала б принципам постпозитивного знання і нада-

вала змогу досліджувати ті аспекти взаємодій, які не піддаються верифікації. Зокрема даний автор відзначав на інтерпретаційний характер рефлексіоністських теорій, через їхній акцент на текстовій інтерпретації, що спрямована на досягнення розуміння сенсів, контекстів і семіотики безпекових процесів і виступає метою пізнання постпозитивізму [24].

Оскільки тема дискурсу не є предметом цього дослідження, нами було продемонстровано різноманітні підходи до розуміння дискурсу з метою виділення тих його ознак, що описують **сучасний безпековий дискурс**.

Висновуємо, що кожен автор по-різному здійснює типологію дискурсу, пристосовуючи її до предмета власного дослідження. У даному контексті можна погодитись із думкою М. Йоргенсена та Л. Філіпса, які відзначають, що питання визначення меж дискурсу стратегічно детерміновані цілями дослідження, через що останні закладають певну дистанцію дослідника щодо предмета, впливаючи таким чином безпосередньо на інтерпретацію кожного дискурсу [25, с. 232].

Так, відомий дослідник Дж. Най, який запропонував власний варіант теорії „м'якої / розумної сили” [26], будучи теоретиком неолібералізму, стверджував про перехід до несилкових форм взаємодії, на підставі чого прогнозував боротьбу реальностей та історій, змагання наративів. Однак, помилковість припущень даного автора стала явною 8 серпня 2008 року, коли РФ здійснила агресію проти Грузії, анексувавши частину її території. „М'яка сила” стала черговою теорією віддаленою від практики міжнародних відносин, так само як і плюралізм наративів став лише наслідком послуговування неолібералізмом і насправді не був реалізований на практиці. Дані питання носять методологічний характер, адже розуміння корінь формування та реалізації безпекового дискурсу на сучасному етапі сприятимуть правильному вибору механізму правового регулювання державної безпекової політики.

Попри розбіжності в підходах, більшість авторів об'єднані спільним розумінням дискурсу як динамічного, впливового і комунікативного феномену, що формує соціальну реальність і впливає на політичні та соціальні процеси, практику правозастосування. Відмінності в їхніх підходах відображають різні наукові парадигми, але всі вони визнають, що дискурс відіграє ключову роль у формуванні суспільних уявлень і норм.

Підбиваючи підсумок наведеним визначенням можемо висновувати, що більшість авторів виходять із бінарної опозиції дискурсу як лінгвістичного явища, виділяючи два основні типи: 1) індивідуально-орієнтований – персональний; 2) статусно-орієнтований – інституційний.

Автори, котрі безпосередньо досліджували безпековий дискурс, інтерпретують його в якості інституційного дискурсу, наголошуючи на необхідності з'ясування наступних *питань*:

- місце безпекового дискурсу у системі інституційного дискурсу;
- мовні та позамовні ознаки безпекового дискурсу;
- синтез лінгвістичних, екстралінгвістичних й прагматичних особливостей безпекового дискурсу як складового інституційного дискурсу;
- жанрова палітра безпекового дискурсу крізь призму: 1) складових інституційного дискурсу; 2) стратегічних комунікацій; 3) ідеологію державності;
- інтеграція на основі лінгвопрагматичного підходу безпекової, мілітарної, етатичної, комунікативної та когнітивної парадигми;
- дослідження функціонування мовних одиниць у комунікативному процесі, із врахуванням людського фактора й комунікативного контексту;
- необхідність здійснення лінгвопрагматичного аналізу безпекового дискурсу з огляду на його прагматичний потенціал і роль держави у реалізації безпекових потреб та інтересів людини і суспільства.

Екстраполюючи дослідження різних авторів [27-30] можемо виділити **ознаки безпекового дискурсу**:

- **аксіологічність** – проголошення найвищими цінностями життя і здоров'я людини, безпеку соціальної та інституційної систем;
- **безпековість** – безпековий дискурс відіграє ключову роль у процесі безпековості – інтерпретації будь-яких питань крізь призму безпекознавчої парадигми, трансформації певного кола питань до категорії „безпекових”, що надає їм пріоритетний статус у політичному порядку денному та легітимізує використання надзвичайних заходів, обґрунтовуючи це необхідністю досягнення стратегічних цілей;
- **глобальність** – безпековий дискурс має глобальний вимір, оскільки багато сучасних загроз мають транскордонний характер. Це вимагає координації міждержавних зусиль і створення міжнародних коаліцій для реагування на ці загрози

- *детермінація* – чітко визначені умови актуалізації безпекового дискурсу: мета соціальної системи, стратегія її досягнення, державна політика та стратегіями впливу на суспільство через стратегічні комунікації;

- *динамічність* – дискурс є динамічним процесом, який змінюється і адаптується до нових соціальних умов, трансформації суспільних відносин, кіберглобалізації, нових загроз і небезпек. Він постійно змінюється у відповідь на нові виклики та загрози, зумовлюючи тим самим наукове завдання щодо встановлення періодизації безпекових дискурсів. Він постійно адаптується до нових реалій і умов, що робить його надзвичайно гнучким інструментом у руках політиків та різноманітних інституцій, тим самим стимулюючи розвиток безпекового законодавства;

- *ідеологічна забарвленість* – дискурс завжди відображає та підтримує певні ідеологічні позиції, формуючи суспільні норми та цінності, створюючи необхідні умови для соціальної підтримки та легітимації тих чи інших безпекових заходів (наприклад: широкомасштабна пропаганда в РФ перед війною проти України, створення образу ворога, підміна історії тощо). В його рамках відбувається визначення пріоритетності та значущості, ідентифікації та визнання екзистенційності загроз та напрямів реагування;

- *інституціональність* – будучи елементом інституційного дискурсу, реалізується в рамках як конкретних інституційних структур, так і в рамках недержавних або квазівійськових формувань під управлінням (відкритим чи прихованим) державних структур (діяльність різноманітних ПВК), що забезпечує його вплив на формування нормативних уявлень у різних суспільствах. Визначальним є те, він формується в межах цих інституцій і відображає їхні інтереси та стратегії;

- *інтерактивність* – дискурс є процесом взаємодії між учасниками комунікації, що включає обмін інформацією, значеннями, смислами, інтерпретаціями, образами, реальностями;

- *інтертекстуальність*: дискурс складається з текстів та висловлювань, що взаємодіють між собою, створюючи мережу історій, значень та смислів, яка підтримує певну ідеологічну або соціальну структуру, а також інституційну систему. Ця інтертекстуальність дозволяє інтегрувати різні точки зору і створювати комплексні наративи про загрози та безпеку;

- *комунікативність* – безпековий дискурс становить процес комунікації між суб'єктами,

який включає як вербальні, так і невербальні засоби передачі інформації, що дозволяє досягти максимального впливу на різні аудиторії. Саме тому він включає як потреби конкретної людини в безпеці, так і діяльність відповідних соціальних систем із їхнього задоволення, і також забезпечення безпеки себе самої, що виходить за горизонти винятково захисту, а й охоплює активні заходи щодо впливу на інших суб'єктів соціальних відносин у власних інтересах. Також в рамках даного дискурсу відбувається реалізація системи мовленнєвих стратегій, в рамках нарації;

- *культурність* – культурні особливості значно впливають на формування безпекового дискурсу. В різних культурах одні й ті самі загрози можуть сприйматися по-різному, що вимагає адаптації дискурсу до специфічних умов;

- *легітимація влади* – безпековий дискурс використовується для легітимації влади, особливо у кризові періоди. Він дозволяє виправдати застосування надзвичайних заходів та посилення контролю з боку держави, впровадження окремих правових режимів, які звужують права людини;

- *медіатизація* – сучасний безпековий дискурс значною мірою медіатизований. Медіа відіграють ключову роль у формуванні уявлень про загрози та впливі на громадську думку.

- *мобілізаційність* – безпековий дискурс мобілізує ресурси суспільства для протидії загрозам. Це може включати мобілізацію військових сил, економічних ресурсів, громадської підтримки тощо;

- *нормативність* – безпековий дискурс формує та підтримує, а також здійснюється відповідно до норм права, які регулюють суспільні відносини. Це можуть бути як норми права, так і соціальні норми, звичаї, очікування щодо поведінки в кризових ситуаціях;

- *процесуальність* – дискурс розглядається як динамічний процес, що включає як вироблення, так і інтерпретацію текстів і смислів, їхню індоктринацію в семіотичну систему інших організаційних структур, громадянського суспільства;

- *регулятивність* – безпековий дискурс виконує регулятивну функцію, встановлюючи рамки, в межах яких можуть відбуватися соціальні та політичні дії. Він визначає, які заходи є допустимими, а які – ні, у контексті реалізації державної безпекової політики.

- *соціальна конструкція* – безпековий фор-

мує та відображає соціальну реальність або її симулякри, впливаючи на те, як суспільство сприймає певні події та явища, які з них уявляє в якості загроз і які інструменти вирішення цих питань визнаються допустимими. Це можуть бути як реальні загрози, так і сконструйовані у свідомості суспільства через медіа та інші комунікаційні канали;

- *стратегічність* – відповідність дискурсу стратегії розвитку держави, імplementованої в актах стратегічної правотворчості та операціоналізованої в рамках стратегем [31-32]¹ як напрямів державної безпекової політики за конкретними сферами життєдіяльності;

- *сугестивність*: безпековий дискурс має здатність впливати на соціальні та політичні процеси, політичні рішення та громадську думку, визначаючи порядок денний і формулюючи уявлення про важливі суспільні питання, моделюючи реальність за допомогою соціального інжинірингу, а також створюючи симулякри, формулюючи симулятивну реальність. Через цей дискурс державні інституції можуть мобілізувати ресурси, легітимізувати надзвичайні заходи (в тому числі обґрунтувавши необхідність звуження прав людини) та формувати уявлення про необхідність тих чи інших дій, формулюючи базу для суспільної підтримки цих заходів (на прикладі України: підвищення податків, збільшення військового збору);

- *телеологічність* – конкретна комунікативна *мета*, що полягає у формуванні в об'єкта впливу у переконаності в необхідності реалізації тих чи інших безпекових заходів та політик;

Наведені ознаки формують комплексне розуміння безпекового дискурсу як інструменту, що не тільки відображає, але й активно формує суспільні уявлення про безпеку і загрози. Вони підкреслюють його важливість у сучасному світі, де питання безпеки набувають дедалі більшого значення в умовах глобалізації та зростання міжнародних загроз, триваючої війни РФ проти нашої держави.

На підставі сформульованих нами ознак визначимо базові критерії для типологізації безпекового дискурсу. Адже типологізація дискурсу є важливим аспектом його дослідження, оскільки уможливорює розподілити різні форми дискурсу на категорії за певними критеріями,

що сприяє кращому розумінню їхньої природи та функцій.

Пропонується кілька основних критеріїв, які може бути покладено в основу типологізації безпекового дискурсу:

1) *соціальні критерії*: передбачають розподіл безпекового дискурсу на основі їхнього зв'язку з різними соціальними групами або інституціями. Наприклад, можна виділити політико-безпековий дискурс, юридико-безпековий дискурс, медіадискурс, кібербезпековий дискурс, безпекознавчий дискурс тощо. Кожен з них відображає специфіку взаємодії в межах певної соціальної структури або групи;

2) *когнітивні критерії*: дискурс може бути типологізований на основі когнітивних процесів, які він відображає. Це можуть бути дискурси, пов'язані з певними способами мислення, пізнання або прийняття рішень, такі як науковий дискурс, релігійний дискурс, філософський дискурс тощо;

3) *функціональні критерії*: за цими критеріями безпековий дискурс класифікуються за його функцією у суспільстві. Наприклад, дискурс може бути інформативним, персуазивним (переконливим), забезпечувальним, комунікативним, освітнім, правоохоронним тощо. Функціональний підхід дозволяє визначити, яким чином безпековий дискурс сприяє виконанню певних соціальних завдань і реалізації функцій держави;

4) *ідеологічні критерії*: безпекові дискурси можуть бути типологізовані за ідеологічними ознаками, тобто на основі того, які ідеології вони підтримують або пропагують. Наприклад, можна виділити ліберальний дискурс, консервативний дискурс, мілітарний дискурс тощо. Ідеологічний підхід дозволяє зрозуміти, як дискурс формує і підтримує певні системи цінностей і переконань у суспільстві, а також якими силами та засобами будуть оперувати інституційна система для його реалізації власної стратегії.

На основі цих критеріїв можна побудувати складні системи типологізації, що дозволяють чітко розрізнити різні види дискурсу. Одним із таких специфічних видів є безпековий дискурс, який вимагає особливої уваги з огляду на його роль у формуванні державної безпекової політики та впливу на суспільну свідомість.

Таким чином, безпековий дискурс є не просто засобом комунікації, а важливим інструментом впливу на суспільні уявлення про загрози і способи їх подолання. Його значення виходить за межі традиційних політичних дискурсів,

¹ Ліпкан В. А. Стратегема: політичний зміст поняття. Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 25 квітня 2024 року. Частина 1. Кропивницький, 2024. С. 41–45.

оскільки він безпосередньо впливає на питання виживання та стабільності суспільства, стійкого розвитку держави, функціонування ефективної правової системи.

Таким чином висновуємо, що безпековий дискурс посідає особливе місце в системі типологізації дискурсів, оскільки стосується фундаментальних питань ефективного існування суспільства. Безпековий дискурс – це тип інституційного дискурсу, який концентрується на питаннях безпеки, завчасної ідентифікації загроз та небезпек, визначенні заходів для їхнього усунення та легітимізації відповідних політичних та інших системних рішень, які усвідомлені і сприймаються відповідними цільовими аудиторіями в рамках реалізації стратегічного курсу держави, що сприятимуть забезпеченню стабільності та стійкого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Піхтовнікова Л. С. Стилістика і синергетика дискурсу / Шевченко І. С., Морозова О. І. // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / [Безугла Л. Р., Бондаренко В. Є., Донець П. М., Мартинюк А. П., Морозова О. І. та ін.] ; під загальн. ред. Шевченко І. С. Харків : Константа, 2005. С. 29-35.
2. Ліпкан В. А., Попова Т. В. Стратегічні комунікації : *словник*; за заг. ред. доктора юридичних наук В. А. Ліпкана. Київ : ФОП Ліпкан О.С., 2016. 416 с.
3. Бобир Ю. В. Безпековий дискурс у соціолінгвістичній парадигмі. *STUDIA LINGUISTICA*, 2021. Vol. 18 : 24-38. <https://doi.org/10.17721/StudLing2021.18.24-38>
4. Дворецька, Г. В. Соціологія : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2002. 472 с.
5. Копитко М. І., Ільків, Ю. І. Основи безпекової діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 4 (60). С. 195–201, doi: 10.31732/2663-2209-2020-60-195-201.
6. Литвиненко Н. П. Сучасний український медичний дискурс : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.01. Київ, 2010. 35 с. ; Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс : монографія. Харків, 2009. 302 с.
7. Полюк І. С., Бонгдар Л. В., Рибчук О. С. Лінгвопрагматичний аспект дослідження медичного дискурсу . *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 1 Ч. 2 2022. С. 26-31.
8. Дискурс / В. С. Лісовий // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Желязняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24374>.
9. Дискурс / В. С. Лісовий // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Желязняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24374>.
10. Юзик А. Особливості сучасного безпекового дискурсу у міжнародних відносинах. *Травневі студії 2021: історія, міжнародні відносини, філософія*. С. 14-18.
11. Романюк О. Телевізійний дискурс як інтерактивний спосіб мовленнєвої взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Філологія. 2018. Вип. 1 (39). С. 86-89.
12. Загуменна Ю. О. Передумови виникнення безпекового дискурсу в історії політико-правової думки. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 70-76.
13. Austin J. L. *How to do Things with Words* Harward: Cambridge University Press, 1972. 168 p.
14. Діордіца І.В. Актуальні питання забезпечення державної безпеки України крізь призму муніципальної та освітньої реформи у воєнний та післявоєнний час. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 340-343. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/81>.
15. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навчальний посібник. Київ : Вид-во Європ. ун-та, 2003. 208 с.
16. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія. Київ : Текст, 2003. 600 с.
17. Ліпкан В. А. Теоретико-методологічні засади управління у сфері національної безпеки України : монографія. Київ : Текст, 2005. 350 с.
18. Ліпкан В. А. Політичні засади геостратегії сучасної Української Держави : *монографія*. Одеса : Видавничий дім „Гельветика”, 2024. 830 с
19. Мандзюк О. А. Засади розроблення стратегічного наративу. Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 18–19 травня 2017 р. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. С. 91–93.
20. Мандзюк О. А. Підходи до побудови аналітичного наративу в рамках теорії стратегічних комунікацій. Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю, м. Одеса, 2017 р. Одеса : Одесь-

- кий регіональний інститут державного управління при Національній академії державного управління при Президентові України, 2017. С. 273–274.
21. Мандзюк О. А. Наратив як метатеоретична парадигма. Інформаційна безпека: європейські орієнтири та перспективи для України : матеріали III Міжнародного науково-практичного круглого столу, м. Харків, 25 листопада 2016 р. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016. С. 69–72.
  22. Мандзюк О. А. Аналітична діяльність в Україні: адміністративно-правові засади регулювання : монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 488 с.
  23. Weaver O. The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate. *International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge University Press, 1996. P. 149–185. URL: <https://www.scribd.com/doc/141010566/1-The-Rise-and-Fall-of-the-Interparadigm-Debate-OLE-WAEVER>.
  24. Keohane R. International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly*. 1988. Vol. 32, no. 4. P. 379–396. URL: <https://www.jstor.org/stable/2600589>.
  25. Jorgensen M., Phillips L. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage Publications, 2002. 229 p.
  26. Nye, Joseph (November 29, 2007). «Smart Power». *The Huffington Post*. Archived from the original on October 7, 2017. Retrieved March 23, 2021.
  27. Полюк І. С., Бонгдар Л. В., Рибчук О. С. Лінгвопрагматичний аспект дослідження медичного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 1 Ч. 2 2022. С. 26–31.
  28. Кащишин Н. Є. Дипломатичний дискурс як вид інституційного дискурсу. *Наукові записки*. Серія «Філологічні науки». 2017. Вип. 153. С. 232–235.
  29. Єрченко О. В. Структурно композиційні та лінгвокогнітивні принципи наукової медичної статті та анотації : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.04. Львів, 2015. 269 с.
  30. Бацевич Ф. С. *Основи комунікативної лінгвістики : підручник*. Київ : Академія, 2004. 344 с.
  31. Ліпкан В. А. Стратегема: політичний зміст поняття. *Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 25 квітня 2024 року*. Частина 1. Кропивницький, 2024. С. 41–45.
  32. Ліпкан В. А. Стратегія державної інфраструктурної політики України : *словник*. Київ : В.А. Ліпкан, 2023. 252 с.

Zinoruk M. M. Security discourse in the context of the implementation of the state security policy of Ukraine

The article examines security discourse as a key element in the implementation of Ukraine's state security policy, formed in response to modern global challenges. The author emphasizes the importance of an interdisciplinary approach to the analysis of security discourse, particularly its legal, social, linguistic, and political aspects. It is established that security discourse plays a central role in shaping public perceptions of threats and mobilizing resources to address them.

The article justifies the necessity of using discourse analysis in state policy, particularly for the legitimization of emergency measures, the mobilization of the public, and the formation of strategic narratives. Special attention is paid to how strategic communications influence state security policy and help structure its key objectives.

The main characteristics of security discourse are identified, including axiological significance, a security-centric focus, global scope, dynamic nature, ideological orientation, institutional framework, intertextuality, communicativeness, and teleological orientation. These features allow for a deeper understanding of the discourse structure and its impact on public consciousness.

The author proposes a typology of security discourse, highlighting its cognitive, social, functional, and ideological criteria. This approach allows for a more profound understanding of the discourse's structure and its influence on public consciousness. The article also addresses examples of manipulative narratives, such as Russian propaganda during the war against Ukraine, emphasizing their role in shaping a simulated reality.

It is concluded that security discourse is a crucial tool for ensuring Ukraine's national interests and adapting social structures to new global threats.

Key words: state security, security discourse, legal regulation of state security, state security policy, strategic communications, strategic narrative, legitimation, threat, institutional system